

MISSZIÓI LAPOK.

Evangélikus egyházi, bel- és külmissziói havi folyóirat.

Felelős szerkesztő és kiadó:

Scholtz Ödön, evangélikus lelkész,

Ágfalva (Sopronmegye),

kihív a lap szellemi és anyagi részét illető összes közlemények küldendőik.

Előfizetési ár egész évre 5 korona.

Egyes szám ára 50 fillér.

Hirdetések egyezség szerint számíttatnak.

Teremts bennem tiszta szivet óh Isten! 51. Zsoltár 12.

Dávidnak ezen kérése legyen a mi könyörgésünk is! Ha szívünket megvizsgáljuk s látjuk mindazt, ami azt eltölti, úgy észre kell vennünk, milyen tisztátalan szívűek vagyunk. S épen azért mindaz is tisztátalan, ami az ilyen szívből fakad. Mert a szívnek teljességéből szól a száj s amint a jó ember az ő szívének jó kincséből jókat hoz elő, épúgy a gonosz ember az ő szívének gonosz kincséből gonoszokat hoz elő (Máté 12, 34—35). Azért legfőbb kötelességünk, hogy szívünket megtisztítsuk s tisztán tartsuk.

Óh, de hányszor elmulasztjuk ezen legfőbb kötelességünk teljesítését s elhítetjük önmagunkkal s a világgal, hogy szívünk tiszta s nem szorul újabb megtisztulásra. Nos, az emberek nem láthatnak belsönkbe, ők csak a külső látszat után ítélnének meg s azért őket ideig-óráig megtéveszthetjük saját belső lényegünket illetőleg. De csak ideig-óráig, mert egyszer csak egész váratlanul előtör a szívünkben lakozó „gonosz kincs“, s egyetlen szó, egyetlen tett lerántja a leplet arcunkról, mellyel szívünk valódi indulatját eltakartuk s ott állunk a világ előtt bűnös valónk egész borzasztóságában.

S ha már az embereket is csak egy kis időre téveszthetjük meg, úgy hogy képmutatásunk alapján egy kis ideig egész más-képen ítélnék meg, mint amilyen ítéletet megérdemelnénk, *Istent* meg nem téveszthetjük egy percre sem! Ó szívünk legelrejtettebb indulatját is ismeri s szemei előtt egész életünk nyitott könyv, melynek sorai között is olvas. Ime Dávid, a zsoltáros király, bár alattvalói előtt még akkor is nagy volt, minekutána Bethsabé-

val vétkezett volna, — érezte, tudta, hogy Isten ismeri súlyos vétkét s látja szívének minden álnokságát.

Azért kell vele fohászzkodnunk: *Teremts bennem tiszta szívet óh Isten!* Mert mi magunk, önerőnkől nem tudjuk szívünket s lényegünket megtisztítani a bűntől: de ha oly igaz bűnbánattal könyörgünk s oly töredelmes szívvel közeledünk hozzá, mint Dávid ezen zsoltárban, „úgy hív és igaz az Isten, hogy megbocsássa nekünk a mi bűneinket és megtisztítson minket minden hamisságtól“ (I. Ján. 1, 1) s akkor értjük csak meg teljesen s érezzük át egész mélységében az Úr Jézus ezen szavát: „*Boldogok, kiknek szíve tiszta: mert ők az Istent meglátják*“ s leszünk képesek életpéldánkkal s bizonyágtételünkkel másokat is ezen boldogsághoz juttatni.

Teremts, teremts bennem tiszta szívet óh Isten!

Térjünk meg!

Motto: Kiben vagynak a bölcseségnek és esméretnek teljes kincsei elrejtve.“ Kol. 2, 3.

Panasz és kérelem! e két szó jellemzi mai korunkat. A minisztertől le a legkisebb falu birájáig e két szó uralja a napi teendők tetemes részét. Csodálkoznánk, ha egyszer nem így volna. Nem akarom állítani, hogy sok esetben nem jogos a panasz s a kérelemtől sem vitatom el az ő jussát; de sok panasz s vele megannyi kérelem elmaradna, ha egyszer belátnók, hogy legelső feladatunk önmagunkon segíteni, önmagunkon kezdeni a jobb útra, szebb életre, dicsőbb jövőre való áttérést, hogy multunk vigasztalanná s jövőnk reménytelenné ne váljék.

Ez áll a mi szeretett luth. evang. egyházunkra is. Sok panaszt s jajszót hallunk s megannyi kérelemmel zörgetünk mi a mások ajtóin s zörgetnek mieink saját ajtajkon. S mi iparkodunk az épen nem kedves vendégeken már úgy ahogy túladni; vagy pedig túlcicitáljuk saját panaszainkkal. Tehetetlenségünkben felsóhajtunk s ajkunk panaszra nyilik!

Mi az oka ennek? e kérdésen tünődtem. Lelkem előtt állt szeretett evang. egyházam fényes multja s szomorú jelene. Láttam, amint Luther a wormszi rendek előtt önérettel s isteni bátorsággal tanúságot tett élő hitéről. Halottam, amint menydörgő szavára ezrek és ezrek lelkéről lehullottak a lelkiszabadságot lenyügöző békók. Hálaadó imák forró leheletét éreztem. Lelkem átrepült sok országon, népen . . . mindenütt öröm! . . . Vége a lelki rabságnak! — Szabadon szállhat fel a hívő imája Istenhez! . . . Ismét közösségbe, életközösségbe lép Isten a bűnös emberrel!

Láttam, amint az evangéliom a zsarnok önkényt diadalmasan leveri s egész nemzedék szabadságáért sikra szállt. Ott vannak legelől a hit apostolai. Vezetik, bátorítják híveiket. Ha kell még életükkel s vérükkel is tanuskodnak az evangéliom mellett, Jézus erejével. Nem riadnak vissza semmiféle fenyegetéstől. A szép szóra s üres ígéretekre nem hajlanak. Ők csak egyért élnek, csak egyet akarnak — a Krisztust!! Őt prédikálják úton, útfélen. A sötét börtön nyirkos celláiban épügy, mint a gályák korbácsütései alatt velük van az Úr!

Mily szép e kép! Fényes e mult! Megragadó a tanúság! S ha drága egyházunknak ily fényes multja van, nem lehet rá nézve reménytelen a jövő! Ezerszer nem! . . .

Szerettem volna megállapodni e szép képnél. Hiába. Lelkem ellenállhatlanul szállt időközön, századokon keresztül s megállt a jelennél.

Szomorú volt a kép, mely itt elém tárult. A régi, fényes multnak alig van nyoma . . . A sötétség oroszlanja maga alá teperte s vaskarmaival fogva tartja az egykor isteni erővel küzdő evang. egyházat. S ez szépen meghajtja fejét s panaszkodik elnyomatásán! Ami az oroszlánnak nem sikerült erővel a multban, azt eléri *csellel* a jelenben . . . Szép csel, hizelgő szó, mámorító ital: *ne bontsuk a felekezeti békét!* . . . Az ördög szava ez! . . . az ördögé, ki angyalnak öltözve, áltürelmességre tanítja Krisztus tanítványait. Áltürelmre, mely végeredményben egyhangú nemtörődömség s lassú elvilágiasodás! . . . S mi hallgatunk e szép szóra s esendesen haldoklunk!

Tarthatatlan helyzetünket belátjuk már végre-valahára, kezdünk ébredni s ébredésünk ijedséggel tölti el keblünket ama sötét képtől, mely itt elénk tárul. Egyházunk szét van forgácsolva; gyűlései, ahol Isten országát kellene első sorban építeni, a nemzetiségi ellenségeskedésnek színterei. Gyülekezeteinkben pártoskodás honol s templomaink nagyobb részre üresek . . . Nem folytatom tovább e kép festését, szomorú az, de vigasztal ama tudat, hogy — ébredünk! — De ha már ébredünk, ha belátjuk egyházunk siralmas helyzetét s híveink nagy szegénységét, ne csak próbálgassunk és foltozgasunk, de kezdjünk radikális munkát!

Mi volt az oka, hogy egyházunk odajutott, hogy nemes misszióját elhanyagolta? — Ha kutatjuk, ha megtaláljuk s felismerjük az okokat, már nagy fegyver van kezünkben az okozatok eltávolítására.

Soká kutattam, soká tünődtem azon. Kerestem az okokat s — mert az már emberi gyengénk — önmagunkon kívül a tudományok haladásában kerestem azt, ama nagy, világbontó, társadalmi rendet felzavaró eszmékben, melyek a szocializmus s kommunizmus szárnyain a művelt világot bejárták, mindenütt rombolva, pusztítva. — Hiába kerestem, ezekben nem találtam meg. *Míg a tudományok Istennek adományai, addig a világrendbontó szocializmus s kommunizmus egy nagy mulasztásnak, Krisztus tiszta evangélioma hirdetése elhanyagolásának következménye!!* A tiszta evangéliom elhanyagolásában fekszik a mostani szomorú állapotok oka. S ha ez alapon kutatunk azon ok után, melynek következménye szeretett evang. egyházunk mostani siralmas állapota, úgy ezt *önmagunkban kell keresnünk.*

Ahelyett, hogy belemarkolnánk az ősforrás kiapadhatatlan kincseibe s a *megtérést hirdetőn az új élet gyöngyét osztanók ki*, keztyüs kézzel tapogatódzunk a sötétben s ha véletlenül egy gyöngy kezünkbe akad, megijjedünk s dörzsöljük, esiszoljuk, forgatjuk, míg az a tudományok eredményeivel megegyezik; mintha a tudomány a Biblia — s annak élő igazságai fölött állana! s örülünk azon, ha oly szépen sikerült munkánk, s ha halljuk „ez szép beszéd volt, ilyet élvezetes hallgatni“. Megtérés helyett javulást, új élet helyett jobb erkölcsöket kívánunk. Örök életről alig beszélünk; vagy ha tesszük, megfosztjuk azt vigasztaló erejétől. Miféle evangéliom az, ha egy lelkész, kiről községében el van ismerve, hogy hívő, agg lelkésztársa koporsója felett így beszél: Ő tovább fog élni, I. élni szívetekben, II. élni fog egyháza emlékezetében, III. s élni fog irataiban?! A templom tele volt, mindenki várt még egyet, a legfőbbet, — de hiába! Úgy látszik, hogy az, ki egyszerű népe előtt nem szégyel az örökéletről beszélni, itt kartársak, szolgabírák, megyei főurak előtt szégyelte a Krisztus evangéliomát.

Hányan vannak ilyenek s még többen, kik saját községeikben is szégyellik a Krisztus evangéliomát!? Amikor Krisztus mellett kellene *tanuskodni*, ellene tanuskodnak. Ti vagytok az én tanuim, — mondja Jézus. Ha tanuknak hívott, legyünk is azokká! Hogy foltozó munkánkkal a drága kincset megfosztjuk izétől, azt sokszor önhittségünkben nem vesszük észre, de hogy ily izetlen kincs nem kell a népnek, mutatja a mai kor. Ha mi faragunk, esonkítunk, esiszolunk közkinésünkön, úgy joga van a népnek -- hisz durvább, mint mi (?!) — rontani, bontani s teljesen elvetni azt, amit mi földi ismereteinkkel s bölcseséggel erejétől, izétől megfosztottunk! Ha mi csak azt hisszük s úgy, ahogyan s amit mi ésszel felérünk: úgy joga van a népnek is azt hinni, ami neki tetszik, mi magunk adunk rá példát s úgy, hogy végeredményben akár teljesen el is — vetheti! Ó hová jutottunk, s hová jutunk, ha tovább is a lejtős úton maradunk?! Lejtős út, szerencsétlen kísérlet még az is, melyre számos nő- és ifjusági egyleteink léptek, a jótékonyt úgy akarván gyakorolni, hogy *mulatságot* rendeznek! . . . Hagyjunk fel ily szerencsétlen kísérletekkel, hogy féllábbal a templomban, féllábbal pedig a világban akarjunk állni! Mindenki tudja, hogy így végre el kell buknia! Ne próbáljuk az Írást tanítani, hanem tanuljunk magunk s tanítsunk másokat is, *megtartani* belőle mindazt, amit Jézus és az ő apostolai hirdettek!

Még egyszer mondom, mi magunk vagyunk okai egyházunk siralmas állapotának s *mi magunk segíthetünk is bajunkon*, ha hirdetjük azt, „kiben vagynak a bölcsességnek s esméretnek teljes kincsei elrejtve“. E világ bölcsesége muló valami; egy időre kielégíti ugyan *kíváncsiságunkat*, de az isteni bölcsesség, mely hitünknek nagy titka, örökre kielégíti *üdv utáni kíváncsiságunkat*. E bölcsesség az, hogy: „az Isten megjelent testben, megbizonyított a lélek által, megláttatott az angyaloktól, prédikáltatott a pogányoknak, hittek ő benne a világon, felvitetett a dicsőségbe“. I. Thim. 1, 16. A földi bölcsesség a vélemények s fejtegetések bizonytalanságában vész el, míg az igazi bölcsesség, mely Jézus Krisztusnak, a mi Megváltónknak s az ő művének teljes és tiszta esméretében áll, szívünket megerősíti, bizonyossá

teszi s mint ilyen „teljes kincset“, jövők üdvét nyújtja. Ha ezt tudjuk, ha biztosak vagyunk üdvünkről, akkor fel vagyunk fegyverkezve minden erővel az élet küzdelmére, akkor kötelességünk, vagy már nem is kötelességünk, hanem erős vágyunk másokat is Krisztushoz vezetni, hogy ők is általa s benne üdvözüljenek.

Üdvbizonyosságot kell szereznünk, mert míg ezt nem mondhatjuk magunkénak, addig másokat meg nem nyerünk, addig örömünk, bátorságunk, kitartásunk sincs az evangéliomot a nélkülözések, szenvedések, megvetetések s üldözések közepette hirdetni, addig visszariadunk minden nehéz lépéstől s ingadozik a talaj lábunk alatt. *Üdvbizonyosság a bölcseségnek s esméretnek „teljes kincse!“* Addig azonban el van rejtve előttem, míg a Krisztusban Megváltómat nem látom! Csak akkor nyilatkozik ki előttem, ha Őt ismerem s elismerem Uramnak, s életem egyedüli végcéljának, kibem megtaláltam üdvömet s boldogságomat, ki nélkül sivár, tartalmatlan az élet, kivel élni pedig gyönyörűség! S ha ezután lépek a szószekre s *tanuskodom*, tanúságomnak hatása sem maradhat el!

Hogy egyházunk, szeretett luth. egyházunk holtta lett, vagy legalább az úton van azzá lenni, annak okai mi magunk vagyunk. Messze elmaradtunk Krisztus parancsa mögött. Szánkkal Istennek szolgáltunk, de szívünk messze volt tőle s a „különböző s idegen tudományok által ide s tova vonattattuk“ magunkat. *Térjünk meg!!* Hagyjuk magunkat „kegyelemmel megerősíteni, úgy megvilágosodik nekünk a Krisztus s hittel belemarkolhatunk az ő kincses ládájába s a kincs után sóvárgók között szétosztva ezeket, sok panaszt vehetünk el százezrek ajkáról s még több kérelmezőt, éhezőt, szomjazót az örökélet kenyerével s vizével örökre kielégíthetünk s egyházunk Krisztus dicsőségére virulni fog.

Ujpázu.

Morgenthaler Ferenc.

Harms Lajos (Louis).

Irta: **Steinacker Roland.**

(Folytatás és vége.)

Harms*) munkásságának főpontja a misszió. Mikor Hermannsburgba jött, nem tudtak ott a misszióról semmit. A predikáció figyelmessé tette a híveket arra, hogy pogányok is vannak. Az esteli összejöveteleken megkérdezték Harmsot s miután megmagyarázta, hogy még sok száz millió pogány él e világon s megvilágította az életüket, nyomorukat, azonnal felköltötte hibeiben a ker. szeretet és könyörület lángját, akik azonnal felösmerték, hogy mi a kereszténység feladata a pogányokkal szemben. Mindjárt az első felvilágosítás után egy béréstől kapta Harms az első adományt a misszióra. Már 1851-ben azt írhatta Harms: „Az itteni gyülekezet már néhány éve hogy missziói gyülekezet, a templomban és otthon imádkoznak a pogányokért.“ Nagyok és kicsinyek hozták az adományokat, majdnem minden keresztelésnél, esketésnél, konfirmációnál, kommuniónál Harms kezébe adták a misszió számára adományait azt mondván:

*) Areképét lásd a „Külmisszió“ IV. évf. 1. számában.

Ezt a pogányok számára adjuk, hogy ők is olyan boldogok legyenek mint mi (Dat is för de Heiden dat se ok bald so glücklich werd als wi sünt). Egylet nélkül virágzott így a misszió ügye Hermannsburgban.

Később egyes fiatal emberek is jelentkeztek Harmsnál azon kívánsággal, hogy ők személyesen is részt akarnának venni a missziói munkában. Azonban e parasztokat a létező missziói intézetekbe nem küldhették és ők egyelőre Hermannsburgban is kívántak maradni és azt a kérdést intézték Harmshoz: Hát nem kaphatnánk ide egy missziói intézetet? Harms, aki még csak atyjának segédje volt, nem mert belekezdeni, midőn azonban 1849-ben rendes lelkésszé lett, azonnal házat vett udvarral, kerttel és 20 hold földdel, és 1850-ben már 12 növendék volt a házban, a lelkész testvére Harms Theodor vezetése alatt. A 4000 tallért (tehát 15,000 koronát) az egyházhívektől kapta Harms minden felszólítás nélkül. A világ persze nevetett a bolond lüneburgi lelkész felett, aki parasztokkal akar misszionálni, de Harms nem törődött a világ gúnyával. Tanítványait ő és testvére naponta öt órában tanították; bibliaismeret, egyháztörténet, német és angol nyelv, írás; számítás, ének, világtörténet, földrajz, természetrajz voltak a tanítás tárgyai, később 1861 óta hozzájárult még a latin nyelv, mert Harms belátta, hogy ez a misszionáriusokra nézve alapul szükséges a pogány népek idegen nyelveinek elsajátítására és feldolgozására. A szellemi munka mellett azonban szorgalmasan gyakorolták a növendékek a földmívelést és a falu mestereinél szorgalmasan tanulták a különféle mesterségeket is. Mert Harms úgy tervezte a missziót, hogy nem egyes misszionáriusok menjenek a pogányok közé, hanem hogy időközönként egy kis csoport fiatal embert küldene ki, akik együtt maradnának kis keresztény kolónia gyanánt, amely saját erejéből tartaná fenn magát s a körülöttük élő pogányoknak lelkiekben és testiekben egyaránt tanítói lennének. Ha munkájuk folytán a pogányokból kis gyülekezet keletkezett, ketten hárman ezeknél maradnának, a többiek pedig menjenek tovább újabb gyülekezet alapítására, úgy hogy lassanként egy egész ország megteljen missziói állomásokkal. Ezen tervnél Harms szeme előtt lebegtek a VII. és VIII. század angolszász misszionáriusai, akik szintén önerejükől tartották fenn magukat a pogány németek között. Harms azt írja: „Ki küldött az angolszászoknak sok segítséget, amidőn érdeinkbe jöttek? És ők mégis győzedelmesen kiterjesztették munkájukat egész Németországon keresztül; persze ők szolgák voltak és nem urak. És mint szolgákat és nem mint urakat neveljük mi is a mi fiatal embereinket, és ők nem irtóznak semmiféle munkától, azonfelül szeretik az Urat, és mi Istenünk segítségével átugrunk minden falon.“ Már négy év múlva befejeződött a nyole fiatal misszionárius — ennyi maradt a tizenkettőből, mert ketten meghaltak, kettőt pedig elbocsátottak — kiképzése. A stadi-konsisztórium magára vállalta megvizsgáltatásukat. A vizsga fényesen bevált és azonnal követte 1853 október 16-án az ordináció Stadében.

A hajó amely hivatva volt e 8 misszionáriust és nyole kolonistát (4 paraszt, 1 szabó, 2 kovács, 1 kőmives) Afrikába vinni a pogányokhoz, már készen állott. Harms ugyanis ritka hitbeli energiájával maga építette

fel a hajót, ami a misszió történetében páratlan eset. Érdemes elmondani, miképen támadt Harmsnál a hajóépítés eszméje. Két bremerhafeni matróz jelentkezett nála, s kifejtették előtte azon tervüket, hogy több társukkal Afrikában keresztény kolóniát akarnak alapítani avégett, hogy ott a rab-szolgaság ellen és a négerek javára működhessenek s a misszionáriusok számára mintegy előkészítsék a talajt. Harms, hogy megbízhatóságukat megpróbálja, magához hívatta őket Hermansburgba. A legtöbben be nem váltak s csakhamar elszéledtek. Csak kettő maradt meg eredeti szándéka mellett. Ezekről vette Harms azt az eszmét, hogy saját hajót épít a misszió számára. Megtudta ugyanis, hogy a tengeri ut Keletafrikába, ahová a gallák népéhez akarta küldeni a hittérítőket, igen drága. Belátta, hogy a hazájukkal való állandó összeköttetésre szükségük lesz a hittérítőknek és félt az angoloktól, akik nyereszkeskedésükkel árthatnának a szent ügynek. Hozzáfogott tehát a hajó építéséhez s 1852 december havában szerződést kötött egy hajóépítővel, aki 19,000 tallérért felépítette a hajót. Pénze ugyan nem volt Harmsnak, de már 1854 február haváig a költségből 10,000 tallért lefizetett, amit hiveitől, de Németország és a világ különféle vidékéről is kapott.

1853 szept. 27-én felszentelték a misszió hajóját, mely alkalomkor négyszáz hermannsburgi utazott lelkészével Harburgba, hogy résztvegyen az ünnepélyben. A hajó „Candace” nevet kapott, mert a gallák népe, akikhez hivatta volt elvinni a misszionáriusokat, éppen Abesszinia szomszédságában élt, a honnan való volt Candace vagy Kandaké abessziniai királyné kamarása, a kit Fülöp evangelista megtérített (Ap. csel. 8, 27—39). A hajó évtizedeken át volt használatban. Október 28-án elindult a hajó Hamburgból. Előbb azonban okt. 20-án a hermannsburgi templomban ünnepélyesen kiküldték a hittérítőket és a nyole kolonistát. Harms átadta nekik a Bibliát, a lüneburgi agendát s a szent edényeket, ők pedig megígérték, hogy mint lutheránus igehirdetők, tanítók és gyülekezet, híven fognak élni a lüneburgi egyház rendje és szertartásai szerint, vele közösségben maradnak és mindenben engedelmességgel viseltetnek. Harms nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy missziója szoros összeköttetésben legyen és maradjon hazájának lutheránus egyházával és a hannoveri kir. konzisztórium meg is ígérte, hogy a vagyonkezelés felett való felügyeletet elvállalja.

A misszió Afrikában örvendetes lendületet vett. Ott ugyan, a hol tervezte a misszióját, a galla és a somali népeknél nem találtak bemenetelt a hittérítők, annál nagyobb sikerrel működtek azonban Délafrikában, Natálban, a zuluk és különösen a betsuánok között. Harms maga életében 170 személyt küldött ki Afrikába és pedig 44 misszionáriust, 42 kolonistát, 9 misszionárius nejét, 22 gyermeket, 39 menyasszonyt és 15 más hajadont. 1864-ben a Betsuánok között 130 megkeresztelt volt, a zuluk vagy kafferek között — a hol pedig 24 állomása volt a missziónak — csak 60. Ez volt a kezdet, a melyen Harms még maga örülhetett; missziójának hatalmas fejlődését azonban már nem látta e földön. 1898-ban Natálban 21 állomáson 3900, a Betsuánok földjén 23 állomáson 36,000, Keletindiában a Telugu

földön pedig, a hová 1865-ben küldték az első — Mylius nevű — hittérítőt, 9 állomáson 1740 keresztény hívő volt.

Mindezen eredmények Harms hitének és munkájának köszönhetők. Ő plántálta híveibe a misszió szeretetét, ő honosította meg az áldásos missziói ünnepélyeket, úgy hogy szívesen és minden felszólítás nélkül adakoztak a szent ügyre. — Harms ugyanis elvből sohasem kért semmit senkitől, hanem bizott az Istenben és tényleg, imája sohasem volt hiábavaló, mindig kapott annyi pénzt, a mennyire szüksége volt a misszióknak. — Az ő hite és imája esinált a lüneburgi parasztokból igazi hittérítőket. Halála után a porosz annekió és a polgári házasság behozatala következtében keletkezett nézeteltérések, valamint a porosz unio behatása folytán, testvére Harms Theodor a hermannsburgi gyülekezet nagy részével kilépett a hannoveri országos egyházból és szabad lutheránus egyházat alapított 1878-ban, úgy hogy a hannoveri országos egyház tíz éven át elfordult a hermannsburgi missziótól, most azonban már megint segíti és támogatja, úgy hogy például az 1897/8. évben 351.461 márka folyt be a misszió pénztárába. —

Harms csodálatos munkásságát annál inkább kell bámulnunk, mert ő betegségtől gyötört ember volt. De a betegsége nem akadályozta hivatásának végzésében; hatalmas akaratával uralkodott a testén. Nem ösmert kiméletet saját maga iránt. Arra, hogy házasságot kössön, nem volt ideje, mint maga mondta. Mostoha anyja, nővére, és két eseléd látta el az egyszerű háztartást, a mellyel Harms nem törődött sokat, csak arra ügyelt szigoruan, hogy reggel és este a közös áhitatosságot megtartsák. A délelőtt a hivatalos teendők és látogatók fogadásával mult el, délután Harms a híveit látogatta. Este 8 vagy 9 órára hazatért a vacsorához, megfartotta a házi istentiszteletet s azután kezdte csak kiterjedt irodalmi munkásságát, úgy hogy rendszerint csak éjfél után 2 óra körül térhetett nyugalomra. Minden szerdán este istentisztelet és összejövetel volt, szombaton estvéli könyörgés (vesper) és gyónás, vasárnapon délelőtt az istentisztelet 4—5 óráig tartott. Másfélórái megszakitás után következett a délutáni istentisztelet, mely csak 6 vagy 7 óra körül ért véget s azután jött még a már felemlített házi összejövetel. Ha ehhez még hozzá vesszük nagyszámu lelkészi teendőit, a missziói munkát, irodalmi működését — a missziói lapot 1854 óta ő maga irta és szerkesztette — valóban bámulnunk kell azt az embert, a ki egész életét az Urnak és országának szentelte s aki valósággal felemésztette magát ezen szolgálatban. 1865 nov. 15-én meghalt, de nemcsak emléke él, hanem él az ő műve is és áldást hoz ezekben még ma is. Egyházunk pedig büszke lehet, hogy ilyen férfit mutathat fel, aki igazi követője a mi Urunknak és megcáfolja a „holt orthdoxia“ ellen felhozott vádakát.

A Lipesei Misszióról.

(Évi ünnepély és közgyűlés.)

Missziónk, mely épen 60 év előtt tette át központi vezetőségét Lipese városába, f. évi június hó 10-én tartotta ugyanott évi ünnepélyét és közgyűlését.

Az ünnepély szokott módon most is reggeli 9 órakor **istentisztelettel** kezdődött, melynél *D. Hölscher* egyháztanácsos tartotta az ünnepi liturgiát. Az igen érdekes, szellem- s gondolatgazdag és egyszersmind az evangéliumi hit teljességéből fakadó prédikációt, *Köhn*, sondershauseni főlelkész tartotta Judás levelének 20. és 21. verse alapján. Utána *v. Schwartz*, missziónk igazgatója tartotta évi jelentését, melyből a következőket emeljük ki:

A **dzsagga misszió** a múlt évben is örvendetesen fejlődött. Mind a 10 állomáson volt pogánykeresztelés, összesen 206, minek következtében a dzsagga keresztények száma az első 1000-et immár meghaladta. Közülök 478-an az olvasásban is jártasok. Az év végén 200 katechumén is volt. A tanulók száma 2,800-ra rugott; Rother misszionárius 5 iskoláját kerülete ifjúságának $\frac{3}{4}$ -ed része látogatja, bár nagy akadály a ujabban az iskoláknak az, hogy már igen fiatal ifjak nyernek a európaiak mindinkább szaporodó ültetvényeiben munkát és keresetet. Ami a gyűjtött dzsagga keresztények *hitbeli életét* illeti, úgy e tekintetben természetesen még sok az árnyék, de vannak a legszebb reményekre jogosító fénypontok is: itt-ott őszinte kegyesség, komoly keresztény életmód, megfelelő tiszta s békés családi élet, állhatatosság a pogányok részéről jövő kísértések közt még nehéz viszonyokban is, sőt — ami különösen hangsúlyozandó, valóban nagyszerű áldozatkészség az egyház és iskola érdekében, melynélfogva a befolyt egyházi adóból egy-egy lélekre 1 K 20 fillér esett. — A dzsagga misszió *fejlesztése* érdekében *Althaus* missziói esperes felmentetett Mamba állomás gondozásától, hogy hosszú betegség által amúgy is csökkent erejét kizárólag a misszió *vezetésére* fordíthassa. Ugyanezért két építő technikust küldött ki Keletafrikába missziónk vezetősége és a *betegápolást* is kívánja ott behatóbban gyakorolni 2 diakonisszának és egy fiatal bajor orvosnak kilátásba helyezett kiküldetése által. Missziónk ezen szamaritánusi munkássága költségeinek fedezésére és egész Keletafrikára való kiterjesztésére Lipesében *misszió-orvosi egyesület* alakult, melynek tagjai közt a lipesei orvosi fakultásnak több kitünősége van.

A **wakamba misszió** a m. évben is a régi szomorú képet mutatta. Pogánykeresztelés ismét nem volt s a meglevő 22 katechumén többnyire kosztos iskolás, kiknek állhatatosságában nem igen lehet bízni. Mégis a 3 állomáson és 20 prédikációs helyen hetenként átlag 1200 személy hallgatja az evangéliom hirdetését. Reményt nyújt, hogy 5 bernszülött tanító van már alkalmazva. Nagy vesztesége e misszióknak, hogy a derék *Kanig*-nak egészségi okokból hazájában kellett lelkészi állást vállalnia.

Az **indiai misszió** is aggodalomra ad okot nem egy tekintetben. A mindinkább terjedő ind *nemzeti mozgalom*, mely a kereszténységet már azért is elveti, mivel a gyűlölt európaiak hozzák az országba, — még nagy

veszélyt hozhat a misszióra. Hanyatlott a lélekszám is és pogánykeresztelés csak 123 volt. Az ezen misszióknban elejétől fogva nagy szerepet játszó iskolaügy is kárt szenvedett az indiai kormány legujabb iskolapolitikájától, melynek hatása alatt több középiskolánkat be kellett zárni. Csak a leányiskolák, nevezetesen a tandzsauri és a majáverámi tüntetnek fel örvendetes fejlődést s velök kapcsolatban a szenána misszió is.

Isten iránti hálaadással emlékezett még meg az igazgató misszióknknak elég kedvező pénzügyeiről, amennyiben a 603 ezer (1906-ban 592 ezer) márka évi kiadással szemben 646 ezer (1906-ban 570 ezer) márka *összbevétel* volt. Szászország ismét 200 ezer márkán fölül adott, Bajorország 121 ezret, Oroszország 97 ezret. Mintaképül említi, hogy egy déloroszországi egyház-község 382 rubelt (= közel ezer korona) küldött, mint a gyermekek missziói perselyének gyűjtését; mely eredmény szerinte csak ott érhető el, hol az 1. Korinth. 16, 2.-ben foglalt apostoli felszólítást követjük.

Az évi jelentést követő gyülekezeti ének elhangzása után *Heller* hit-terítőjelöltnek Indiába való **ünnepélyes kibocsátása** következett, melynél *Weishaupt* missziói inspektor mondotta 1. Kor. 15, 58. alapján az elbocsátó beszédet.

Délután félnégy órakor folyt le missziónk **évi közgyűlése**, melyen *D. Bard*, schwerini főegyháztanácsos elnökölt. *Hilbert* lipcsei kereskedő s misszióegyleti számvivő jelentéséből kitűnik, hogy az ind misszióra 386 ezer (1906-ban 376 ezer) márka fordított, a wakamka misszióra 33 ezer (44 ezer) és a dzsagga misszióra 108 ezer (101 ezer); az indiai női misszióban 30 ezer, a dzsagga női misszióban 5 ezer márka kiadás volt. Érdekes hogy a múlt év december hó elején az 1907. évi kiadás fedezésére még csak 400 ezer márka gyűlt volt be, úgyhogy iszonyú deficit fenyegetett, melyet azonban a karácsonyi időszakban bőven özőnlő adományok tekintélyes felesleggé változtattak át.

A fél nyole órakor kezdődött **estvéli gyűlésen** *Michahelles*, nürnbergi lelkész 1. Péter 3, 16 alapján azt fejtegette, hogy a misszió úgy egyesektől mint az egyházegyetemtől mint *lelküismereti* dolog üzendő. Majd *Meyner* misszionárius az *indiai éhínségről*, Krause dzsagga misszionárius pedig „*A misszió és az ifjuság*“ c. alatt beszélt, végül pedig *Heller* intézett búcsuszavakat a nagyszámmal egybegyűlt gyülekezethez.

Még megemlítendő, hogy az ünnepi istentisztelet szokás szerint a Szt. Miklós-templomban, az évi közgyűlés az ezen templomhoz tartozó ház termében, az estvéli ünnep pedig a lipcsei központi színház nagy termében tartatott s hogy az ünnepi istentisztelet alkalmával 454 márka offerorium gyűlt be általános missziói célokra, este pedig 875 márka (tavaly 772 m.) a Hátsóindiába kivándorolt tamul keresztényeink közti diaszporális munkára.

Végül ide iktatjuk ezidén is a Lipcsei Misszió három működési terére vonatkozó statisztikai kimutatást, mely az 1906. és 1907. év végén való állományt tünteti fel:

Területek	Almennsok	Istenhizteletti helyiségek	Misszionáriusok és missziói segédek	Missziói tanítók	Bennszülött lelkészek	Bennszülött segédek	Bennszülött segítőnk	Keresztelések:		Urvacsorázók	Lelkészám	Katechumének	Iskolák	Tanulók			Kosztos			A bennszülöttek egyházi járuléka			
								Pogány-	Keresztény gyermekek					Keresztény	Pogány	Összesen	Fin	Leány	Összesen				
India . . .	40	240	39	17	19	595	143	123	675	10065	19231	21883	133	285	3494	7169	10663	652	265	917	42788	10	
1906-ban	39	243	39	15	20	573	136	309	648	10140	19792	22123	388	294	3545	7025	10570	526	251	777	12226	7	
Ukamba . .	3	4	6	—	—	5	—	—	1	16	21	22	23	4	5	89	94	29	6	35	124	6	
1906-ban	3	4	7	—	—	—	—	—	—	20	24	27	6	4	8	59	67	32	7	39	26	—	—
Dzsagga föld	10	39	23	1	—	39	—	206	84	524	876	1030	197	46	162	2674	2836	73	29	102	1534	8	
1906-ban	10	24	21	2	—	29	—	156	81	359	592	765	219	39	116	2369	2485	138	20	166	881	9	
Összesen . .	53	283	68	18	19	639	143	329	760	10605	20128	22935	353	335	3661	9932	13593	754	300	1054	44447	8	
1906-ban	52	271	67	17	20	602	136	465	729	10519	20408	22915	613	337	3669	9453	13122	696	286	982	13134	—	

Irodalom.

— **Az 1848-iki vallásügyi törvénycikk története.** Irta dr. *Zsilinszky Mihály*. Képes kiadás, füzve, 82 lap. Ára 2 korona.

— **A papi kongrua és a jogegyenlőség.** Irta dr. *Zsilinszky Mihály*. Füzve 42 lap; ára 1 korona.

Zsilinszky Mihály ritka kivételt képez világi „vezető“ férfiainak sorában. Ő az egyháztól nyert kitüntető, diszes állását nem úgy itéli meg, hogy most már korlátlanul uralkodhatik, parancsolhat, s az ezen állásból folyó kiváltságos előjogok birtokában bármiféle extravagans s esetleg saját egyházának s a józan haladásnak ártó politikát is üzhet, — hanem tudja, hogy az Ur rendelete szerint még a legnagyobbnak is csak *egy* feladata lehet közöttünk, hogy t. i. a többinek *szolgáljon*. Ilyen szolgálatszamba megy ez a két füzet is, melyekben a jelenleg legaktuálisabb egyházi kérdéseket tárgyalja a historikus objektivitásával, de egyuttal az egyházat, hitét szerető szív melegével.

Az első dolgozat, mely eredetileg a „Budapesti Szemlében“ jelent meg, az 1848. XX. tc. történetét tárgyalja. Hányszor esik ezen törvénycikkokról, melynek végrehajtásától sokan az egyház *minden* üdvét várják, napjainkban szó, anélkül, hogy magának a törvénynek szülőkát, megteremtőinek intencióit, az azon kort mozgató eszméket s uraló vallási viszonyokat, az akadályokat, melyekre ezen törvény keletkezése előtt s szentesítése után talált s azokat, melyek azonnali megvalósítását meggátolták s részben még a mai napig is gátolják, ismernők. Pedig mindezek alapos ismerete nélkül, nem szólhatunk helyesen a tárgyhoz ma sem, midőn 60 év után végre legalább a törvény *szellemének* megvalósítását kell férfiasan követelnünk. Épen azért nagy hálára kötelezte Zsilinszky egyházát s az egész protestantizmust azzal, hogy ezen dolgozatát külön füzetben is közzétette, mely csinos kiállítású könyvnek nemcsak minden sora, hanem az akkori idők összes nagy államférfiainak s egyháznagyjainak sikerült arképei is, mind, azt a felszólítást intézik hozzánk, hogy ne nyugodjunk, míg azon eszmék, a vallásszabadság s jogegyenlőség eszméi, melyek az 1848. XX. törvényeiket szülték, végre valahára teljesen meg nem valósulnak köztünk.

A második füzetben a a *papi kongrua* aktuális kérdésével foglalkozik Zsilinszky. Tudjuk, hogy a róm. kath. egyháznak annyira kedvére járó jelenlegi kultuszminiszter gróf Apponyi Albert már benyújtotta a képviselőháznál a *róm. kath. papi kongruáról szóló törvényjavaslatot*, melylyel a róm. kath. lelkészek fizetését akarja az államvagyon nagymérvű igénybevételével s a dűsgazdag főpapok lehető legmesszebb menő megkímélésével rendezetni. Mindenki azt várta volna, hogy Apponyi ezzel egyidejűleg a többi vallásfelekezetek lelkészeinek fizetésrendezésére is gondolni fog, ebben azonban csalódtunk. Zsilinszky azért ezen füzetben rámutat a lelkészi kongrua egész, hosszú történeti fejlődésére s arra a helyes következtetésre jut, hogy ezt a fontos kérdést végre az 1848. XX. tc. szellemében kell igazságosan rendezni, és pd. oly módon, hogy a családos lelkészeknek aránylag nagyobb fizetés biztosíttassék, mint a coelibatusban élő plebánosoknak, fizetési alapúl pedig általában a világi tisztviselők fizetése veendő. Kiváló érdekességet kölcsönöznek ezen dolgozatnak, mely egyébként szintén különlenyomat és pd. a „Prot. Szemléből“, azon fejezetek, melyek a szerzőnek államtitkári idejére vonatkoznak.

Mindkét füzet jövedelme *egyházi közcélokra* fordíttatik s már emiatt is megérdemli a terjesztést. Megrendelhetők a Luthertársaság ev. könyvkereskedésében, Budapest, VII. Szentkirályi-utca 51/a. alatt.

— **Was jedermann heute von dem Gustav-Adolf-Verein wissen sollte?** Von Oskar Pank, Pastor an der Lutherkirche in Leipzig. Mit 88

Abbildungen und 3 Faksimile. Verlag von Arwed Strauch, Leipzig. Nagy 8°. 228 oldal. Füzve 1 K 80 f, kötve 3 K.

A Gustav-Adolf-egylet is hasonlít abban az 1848. XX. tc.-hez, hogy minden nap beszélünk róla, de nem ismerjük sem történetét, sem szervezetét, sem pedig jelenlegi működési körét. Pedig egyházunk ezen univerzális evang. alapokon nyugvó s internacionális működési kört felölelő nagy samaritanusa megérdemli, hogy behatóan foglalkozzunk vele. Erre akar alkalmat nyújtani a jelen mű, melyre szükségesnek tartom felhívni a közfigyelmet. Aki elolvassa, hálát ad az Istennek, hogy korunkban, mikor annyi oldalról támadják egyházunkat s oly sok panasz hallatszik a hitközöny miatt s az áldozatkészség hanyatlása felett, van egy nagy evangélikus intézet, mely a vesélyezettett pontokon mindenkor kész az evangélikus érd keket megvédeni s mely szemmel látható bizonyoságot tesz napjainkban is a hit hegyeket mozdító erejéről. Különösen azoknak ajánlható ezen könyv beszerzése, kik a Gusztáv-Adolf-egylet segítségét igénybe óhajtják venni, de egyébként sem fogja senki sem megbánni, az érte kiadott csekély összeget.

— *Die Bergpredigt des Herrn.* ausgelegt in Predigten von *D. Paul Kaiser*, Pfarrer an St. Matthäi, Leipzig. **III. Das Vaterunser.** Leipzig, A. Deichert'sche Verlagsbuchhandlung Nachf. (Georg Böhme). II. kiadás. 138 lap, füzve 1 K 80 f.

Dr. Kaiser Pál lipesei lelkész egyike Németország legkiválóbb homiletáinak. Nagy feltűnést keltett különösen az Ur hegyi beszédét tárgyaló 4 kötetre terjedő prédikációival, melyek közül ezen III. kötetben a *Miatyánkot* dolgozza fel. Ezen prédikációi gyűjtemény 10 szent beszédet tartalmaz, melyek közül az első a keresztény imádság lényegéről szól, míg a többiek az Uri imádság egyes részeinek világos, népies, de amellett mély és felémelő magyarázatát tartalmazzák. „Arra törekedett, — írja maga az előszóban — hogy kimutassa, miként futnak össze az egész Szentírásnak az Isten országára vonatkozó gondolatai, mint egy szent középpontban a Miatyánkban, s miként fejeződnek ki ezen gondolatok az Uri imádság minden egyes szívverésében.“ S ezen törekvése teljes mérvben sikerült is. A Miatyánk minden egyes szava érvényre jut ezen prédikációkban s a „sociális kérdés“ is meg lenne oldva, ha az emberiség az isteni Mester imájának ezen kifejtése szerint tanulná a „mi“ és a „minket“ szócskákat értelmezni. Az egész beszédgyűjtemény I. kötete a Boldogságról, a II. a Parancsolatokról, a IV. pedig az Utolsó Intésekről és Óvásokról szól. A négy kötet együttvéve valóságos aranykulcs az egész hegyi beszéd helyes megértéséhez, de egyuttal biztos mutató az Isten országához vezető uton.

* * *

A Lipesei Misszió kiadóhivatalában (Verlag der Evang.-Lutherischen Mission) Leipzig, Carolinenstrasse 17, ujabban a következő művek jelentek meg, melyekre különösen felhívom olvasóim figyelmét:

— **Etlisches fiel auf ein gut Land.** Erzählungen aus der Tamulenmission, von *A. Gehring*, ev. luth. Missionar. 133 lap, számos képpel, füzve 1 K 20 f

Ezen élvezetes könyv írója Gehring A. nyug. indiai hittérítő, ki ujabban sok szép dolgozattal gazdagította a Lipesei Misszió értékes kiadványainak számát s kitől az előbbi számokban mi is közöltünk egy remek életrajzot (Vedanajachen Szasztri). A jelen műben misszióink köréből beszél el több élvezetes eseményt, 3 tamul bennszülött lelkész, egy tanító s egy kegyes tamul nő életrajzának keretében. A ki ezen képeket elolvassa, igazat fog adni a szerzőnek, hogy némely mag a tamul misszióban is jó földbe esék és gyümölcsöt terme, és hálát fog adni az Urnak, hogy az evangéliom

isten erejét az indiai nép előtt is ily megható módon kinyilatkoztatta Ezen könyv kiválóan alkalmas tárgyat nyújt a missziói órákban vagy egyletekben tartandó felolvasásokhoz.

— **Manelmödu, eine tamulische Landpfarre.** Zwei Blätter aus der Geschichte der Station Majaweram. Von Miss. A. Gehring. (Gr. Palmzweige, Nr. 26). 32 lap, 9 képpel 1 térképpel. 12 fillér.

Aki egyszer látni akarja, mennyi fáradsággal, küzdelemmel s nehézséggel jár a páriák között egy gyülekezetet s főleg egy lelkészséget alapítani, az olvassa el ezen füzet első részét. A második részben ezen Majaweram főállomással összekötött falusi gyülekezet bennszülött lelkészének Davasagájem K.-nak életrajzát találjuk, mi annál érdekesebb, mivel ezen evang. tanul lelkész fiatal korában a pogányságból tért át egyházunkba s attól kezdve egész életén át hű munkása volt misszióknak.

— **Das Missionsziel der Erbauung einer ev.-lutherischen Volkskirche im Tamulenlande.** Missionsstudie von R. Handmann, Missions-senior in Leipzig. 20 lap, ára 24 fillér.

A tudós szerző ezen füzetkében először azt mutatja ki, hogy a misszió célja a Szentírás szerint az összes népek megtérítése s ezen az alapon népegyházak létesítése. Ezen az alapon rámutat azon körülményekre, melyek Keletindianában egy tanul népegyház létesítését megkönnyítik, illetőleg megnehezítik, különösen hangsúlyozza, hogy az egyházat az ottani népszokások lehető figyelembe vételével, vagyis népszerű alakban kell külsőleg szervezni s végül rámutat azon utakra s eszközökre, melyekkel a végecél megvalósítható. Ilyen eszközök az evangelizálás, a már meglévő gyülekezetek lelkipásztori gondozása, azok nevelése, végül pedig az összes gyülekezeteknek szerves egészbe való összefoglalása s belső kiépítése. Ezen értékes füzetből, melyben egy tapasztalatdús kiérd. hittérítő s jelenleg aktív egyházi munkás szól hozzánk, saját gyülekezetünkre s egyházi viszonyainkra vonatkozólag is sokat tanulhatunk.

— 24 künstlerisch kolorierte Ansichtskarten mit Bildern aus der Leipziger Mission in Afrika.

— 24 desgleichen mit Bildern aus der Leipziger Mission in Indien.

Ezen képes levelezőlapok, melyek szemléltető eszközül is szolgálhatnak a Lipcsei Misszió munkájáról tartott előadásoknál, a legjobbak közé tartoznak, melyeket e tekintetben ismerünk. Különös értéket kölcsönöz e képeknek, hogy teljes hűséggel tüntetik fel úgy az afrikai mint az indiai népszokásokat, a misszió egyes eredményeit s azt a gazdag szinpompát, ami ott a dús természetet jellemzi. Mindegyik kép a lap egyik egész oldalát fedi s így mint szobadisz is igen szépen alkalmazható. Evégből a kiadóhivatal esinos kereteket is készítettett, melyek egy-egy képhez 12 fillérért kaphatók. Az összesen 48 kép 4 borítékban kapható, melyek mindegyike 12—12 db. indiai, illetőleg afrikai képet tartalmaz s 1 K 20 fillérbe kerül. Egy lap ára 12 fillér. 4 K 80 f beküldése ellen az összes 48 lapot bérmentve szállítja a Lipcsei Misszió kiadóhivatala.

Egyházi élet.

Belföld.

— A „Ne temere“ kezdetű pápai breve, mely Magyarország területén a róm. kath. és másfelekezetűek közötti vegyes házasságokat, hacsak azok róm. kath. pap előtt nem kötöttek, érvénytelen ágyasságoknak s az ilyen

vegyes házasságokból született gyermekeket törvényteleneknek nyilvánítja, — ökölcsapás nemcsak a protestáns egyház, hanem a vallásfelekezetek egyenjoguságát elismerő és törvényekben biztosító magyar állam arcába is. Az esperességek sorban felemelik ezen külbeavatkozás ellen tiltakozó szavukat s erélyes hangon követelik a kerületi gyűlések útján, az egyetemes közgyűléstől, hogy az egész tekintélyének latbavetésével hasson oda, hogy a kormány ezen brevét érvénytelennek nyilvánítsa s kibocsátóját annak visszavonására kényszerítse. — De ez nem elég. Mivel ezen brevé kibocsátásának főcélja az, hogy a vegyes házasságra lépő katolikusokat, házasságuknak a róm. kath. pap előtti megkötésére s így születendő összes gyermekeiknek a kath hitben való felnevelésére bírja sőt kényszerítse, *jelentsek ki felsőbb egyházközigazgatási fórumaink* (a kerületi gyűlések s az egyetemes gyűlés), *hogy ideális házasságnak a tiszta evangélikus házasságot tartjuk s emeljék fel óvó szavukat a vegyes házasságok ellen, de jeleütsék ki egyuttal azt is, hogy ha valamely evangélikus fél mégis vegyesházasságra lép, úgy elvárjuk protestáns önértetétől s protestáns öntudatától, hogy házasságát, lehetőleg összes születendő gyermekeinek evang. hitben való felnevelése mellett, az evangélikus oltár előtt fogja megáldatni.* Ez volna a legméltóbb s legmegfelelőbb válasz ama pápai brevére! S még egy. — Ama pápai brevé, a XX. század hajnalán, nyílt keztüdobás s felhívás a kultúrharcra. Nos, mivel látjuk, miként fonják klerikális részről a pápától kezdve lefelé az utolsó heccáplánig a hurkot, hogy azt kedvező pillanatban nemcsak a protestantizmis, hanem általában a kulturális haladás nyakába dobják s minden józan s egészséges fejlődést megfojtsanak vele, — *fel kell vennünk végre a harcot az egész vonalon s meg kell alakítanunk sürgősen a Protestáns Népszövetséget!* Biztosak lehetünk benne, hogy még egy néhány ilyen brutális pápai brevét velünk egy táborba hozza majd össze az összes jobb és nemesebb érzésűeket s még nálunk is előidézheti ama máshol beállt s nagy eredményt elért felhívást: **El Rómától!!**

Az egyetemes nyugdíjintézet újjászervezése céljából véleményezésre kiküldött egyetemes bizottság legújabbán közzétett *véleményező jelentése* nagy feltűnést és megütközést keltett mindenfelé. A bizottság ugyanis egyszerűen törölte a múlt évi egyetemes gyűlésnek azon határozatát, hogy 2400 K nyugdíjminimum biztosíttassék minden tag részére s kimondta, hogy „a nyugdíjintézet tagja 40 évi, illetőleg a theol. akad. tanártag 30 évi szolgálatának betöltése után, a nyugdíjba beszámítható fizetésének megfelelő összegű nyugdíjra jogosult.” Amily kevésbé szült általános megnyugvást a fizetési rendszer felállítása után az, hogy a 2400 K minimum elfogadása mellett a jobban dotált lelkészek egész fizetése vétetett tekintetbe, ép oly kevésbé, sőt még kevésbé várható, hogy ez az új tervezet elfogadásra találjon. Hiszen a nyugdíjintézetnek az a célja, hogy az elaggott s úgy maguk mint gyülekezetük terhére eső lelkészek igénybe vegyék a nyugdíjat, ami pedig *nem fog bekövetkezni*, ha a gyengébben dotáltaknál *csak a beszámítható fizetés* vétetik fel nyugdíjra jogosult összegnek. Hiszen tudjuk, hogy csaknem mindegyik lelkészi állással több olyan jövedelem függ össze, ami nem számítható a *hivány szerinti fizetéshez*, de tényleg biztos évi bevételt képez. Ezen különféle, mellékes jövedelmek, valamint a szabad lakás oly előnyök, hogy 1600 K nyugdíjigény mellett, senki sem fog róluk lemondani, hanem tovább hordja az igát, ameddig csak bírja. Így a nyugdíjintézet teljesen eltévesztené, legalább a tagok többségére nézve, tulajdonképeni célját. De éppen azért az egyetemes bizottság véleményező jelentése *el nem fogadható*, hanem igen is *fenn kell tartani a 2400 K nyugdíjminimumot*. S ha másképp nem lehetséges, úgy inkább maradjon meg az eredeti tervezet s legyen mindegyik lelkésznek 2400 K nyugdíjigénye, mint egyiknek esetleg

7000, a másíknak pedig, mondjuk, 1600 K. — *Ilyen igazságot* a Krisztus törvényén álló egyház bizony nem oszthat.

— **A dunántúli egyházkerület** pénzügyi bizottsága Jausz Vilmos főszámvevő indítványára azon előterjesztéssel járul az ideí egyházkerületi gyűlés elé, hogy az egyházkerület a reformáció közeledő 400 éves jubileumi évében 1917-ben konfirmandus-otthonnal összekötött *kerületi árvaházat* nyisson s ezen célra már most kezdje meg lehetőleg széles mederben a gyűjtést. A szükséges tőke beszerzése végett a pénzügyi bizottság már ezidén is 3000 K megszavazását indítványozza erre a célra úgy, hogy a kerület ezentúl évenként fordítson legalább ennyit az alaptőke gyarapítására. Azonkívül a vagyonos egyháztagok, gyülekezetek, gyámintézetek évről-évre való adakozásra lennének felszólítandók. Nem kételkedünk benne, hogy az egyházkerületi közgyűlés örömmel fogadja ezen indítványt s kimondja a kerületi árvaház létesítését. Ezen feltevés alapján a soproni felső egyházmegye gyámintézete s helyi gyámintézetei (leginkább a konfirmandusok adományából) máris 110 koronát fordítanak az árvaházi tőke gyarapítására.

— **A protestáns orsz. árvaegylet** választmányának 49-ik évi jelentése mindenekelőtt nagynevű volt elnökének, Kochmeister Frigyes bárónak életrajzát s arcképét közli. Tízennyolc évi elnöksége alatt az egylet vagyona 93,960 K-ról 651,484 K-ra emelkedett s három év alatt az új 100 árva befogadására alkalmas árvaház felépítésére 120,966 koronát gyűjtött. Jól esik tudnunk, hogy ezen egylet s árvaház felvirágzásának ügye is *egyházunk* ezen buzgó fiának nevéhez fűződik, ki még végrendeletileg is 40,000 koronát hagyott, előbb elhunyt nejével egyetértőleg, az árvaházra. — A budapesti árvaházban a múlt évben 98 növendék volt: ezeken kívül 15 árvát helyezett el az egylet a rozsnyói év. árvaházban s 11 árvát neveltetett családoknál, úgy hogy összesen 124 árva testi-lelki ellátásáról gondoskodott s azonkívül 32 künlakó árvát s 10 volt intézeti növendéket 4200 K erejéig pénzsegélylyel támogatott. Az év folyamán biboecáttatott 21 növendék s felvétetett 19 új, kik közül 12 református, 7 evangélikus. Az egylet vagyona 1,056,675 K 07 f, 20 évi kiadása 69,878 K 31 f volt s adományokban a múlt évben 12,613 K 20 f-t kapott, mely összegben a karácsonyi gyűjtés 5503 K 21 f-rel szerepel. A „*Protestánsból*“ tiszta jövedelme 5234 K 55 f volt; *mindenesetre elítélendő*, hogy ha egy ilyen a keresztény ügy szolgálatában álló intézetre még oly nagy összeget táncolnak is össze. Müller György, a keresztény árvaatyák ezen mintaképe, *imádságával* könyörögte ki az Úrtól évenként a szükséges milliókat. Az összes 124 árva közül 61 evangélikus, 63 református volt. A jelentés sok érdekes adata között arra nem találunk utalást, hogy milyen arányban áll az evangélikus árvák száma az árvaháznak evangélikusoktól nyert vagyonrészéhez?

— **A rozsnyói kerületi fiú- és leányárvaházról** a XXIV. évi jelentés számol be. Örömmel olvassuk e jelentésből, hogy „az intézet szelleme minden ízében ágostai hitv. evangélikus.“ A növendékek száma a múlt évben 46 volt (29 fiú, 17 leány). Az árvaház kiadása 17151 K 84 f volt, minek fedezéséhez 2798 K 35 f hiányzott, mely hiányt ismét a nem alapítványi jellegű tőkéből kellett fedezni. *Nem lehetne a tiszai kerületben ezen évről-évre emelkedő hiány fedezésére módot találni?* Az intézet vagyona 59,882 K 39 f s legújabbán Szopkó Róbertné szül. Freiberg Kornélia kassai lakos, néhai édes atyja Freyberg Károly emlékére 2000 K alapítványt tett az árvaháznál. Igen szép intézkedés, hogy az árváknak külön „letéti pénztárunk“ van, melyből távozásuk alkalmával segélyt kapnak, s mely pénztár letéti összege 1907 végén 1375 K 36 f volt. A rozsnyói árvaházban évi 300 K tartásdíj mellett a pesti prot. árvaegylet 15 árvát helyezett el s újabbán az „Orsz. Gyermekvédő Liga“ is tárgyalásban áll az intézettel,

mely hajlandó 2 helyre évi 300 K ellen a Liga részéről oda küldött evang. árvát is felvenni. A rozsnyói árvaház 1883. nov. 10-én dr. Luther Márton születésének négyszázados évfordulóján nyitattott meg, tehát ezidén ünnepli fennállásának negyedszázados ünnepét. *Czékus* István püspök vetette el akkor a kis mustármagot, mely ime már is oly szépen sudarba szökött. Kívánatos, hogy a jubileumi év ismét mozgásba hozza a tiszai egyházkerületet, az intézet hathatós továbbfejlesztésére. De legyen ezen árvaház egyúttal a többi kerületnek is példa s útmutató arra, hogy igyekezzen a közeledő másik 400-os reformációi emlékünnepélyen 1917-ben mindegyik szintén *kerületi árvaházat* nyitni. Isten áldása kíséri az ilyen nemes igyekezetet!

— **A kőszegi diakonissza-állomás** 1907. évi jelentéséből közöljük, hogy özv. Küttl Istvánné örökösei az elhunyt nevére 200 K alapítványt tettek s özv. Libscher Nándorné 400 K-val, Michaelisz Izidor nyug. lelkész pedig 100 K-val növelték alapítványi tőkéiket. Az alapító tagok száma jelenleg 15, a rendes tagoké 113, a pártolóké 6. A diakonisszaegylet összes évi bevétele 3308 K 83 f, kiadása 804 K 83 f pénztári maradékkal ugyanannyi volt, miből 700 K tőkésítésre, 600 K a pozsonyi anyaháznak a két nővér átengedéseért, 220 K laktérre stb. fordítottatott. A vagyona 7347 K 55 f ami az előbbi évhez 1135 K 54 f emelkedést mutat. A két nővér az év folyamán 43 beteget 199 éjjeli és 200 nappali ápolásban részesített s 964 beteglátogatást végzett, mely alkalmakkor szintén kisebb-nagyobb mértékben szolgált a szegény betegeknek. Ezenkívül a nővérek télen hetenként kétszer, nyáron hetenként egyszer magok köré gyűjtötték a gyülekezet hajdonait s két téli hónap kivételével rendes kötőiskolát tartottak, melyen állandóan 30—40 gyermek vett részt. A hajdonokkal és gyermekekkel karácsony másodnapján lélekemelő ünnepélyt rendeztek a nővérek, kik a konfirmáció idején a konfirmandusoknak a tanulsnál is segédkeztek s lakásukon egy elaggott gyülekezeti tagot is gondoztak. Ime, kicsiben egy kép arról, mennyi áldás száll ki a diakonissza intézményből egy-egy gyülekezetre.

— **Uj-Pázna.** Az itteni evang. gyülekezet oly módon készül a reformáció közeledő 400 éves emlékünnepére, hogy a f. évi január 23-án és február 3-án tartott közgyűlésein elhatározta, hogy a horvát-szlávonországi esperesség gyülekezetei részére *árvaházat alapít*. Ezen intézményt oly módon akarja létrehozni, hogy tagokat gyűjt, kik kötelezik magokat erre a célra 10 éven át naponként 1 fillért áldozni. A február 9-én tartott közgyűlésen 80 tag jelentkezett, kiknek száma eddig már 160-ra emelkedett. Az esperesség többi gyülekezeteiben helyi csoportokat szerveznek. Már eddig is tekintélyes összeg gyűlt össze a szent célra s kiszemelték már az árvaház felépítéséhez alkalmas helyet is. Kívánatos, hogy ezen egyházhatóságilag is melegen ajánlott vállalkozást Isten sikerrel koronázza.

— **Sopronban** e tavasszal elhunyt özv. Triebaumer szül. Eckel Emilia asszony 82 éves korában, ki már életében nagy jóltevő hírében állott. Végrendeletében egész 200.000 koronát meghaladó vagyonát az ev. gyülekezetnek hagyományozta, hogy azon bölcsődét s gyermekkórházat létesítsen. Halálával néhány év előtt meghalt fivérének Eckel Agostnak alapítványa is felszabadult, ki ugyancsak kétszáz ezer koronánál nagyobb összeget hagyományozott a soproni gyülekezetnek evang. kórház felállítására. Ezen intézetek felállításával Sopron méltó helyet foglalhat majd el Pozsony és Lőcse mellett a szegényeket istápoló keresztény szeretetmunkásság terén.

Külföld.

A modernizmus veszedelme nagyon megrettenté a vatikánt. A pápa, a béke embere, aki mint evangelista hallatta hangját vasárnaponként a

vatikán egyik udvarán, fegyverbe öltözött, — de nemcsak kardot rántott, hanem ostort is vett kezébe és így üldözte az ellenséget encyklikájában. Mi a modernizmus? Dr. Holl tanár az Evang. Bund egyik gyűlésén így definiálta: „1. A modernizmus a liberálizmusnak egyik újabb tudományosan és vallásosan mélyített alakja, amely ellentétben a hivatalos középkori felfogású iránnyal, 1870 előtt keletkezett. 2. Egészen konzekvens kifejlődését Franciaországban és Angolországban találjuk és pedig a történet terén mint a kritikai módszernek határozott alkalmazását a dogmára és az egyházi institúciókra; a filozófia terén mint a vallási phänomennek és a vallás objektív formáinak kritikai analizálását egy újabb Kant-féle filozófia értelmében, különös hangsúlyozásával a praktikus ész elsőbbségének; vallásos téren mint a személyes tapasztalás és a lelkiismeret jogának követelőjét. 3. A modernizmus apostolai ezen úton remélték a kath. egyháznak korszerű megújítását és megelevenítését elérhetőnek; nem katolikusokkal szemben a modernisták mindig védték egyházukat mint az igaz kereszténység birtokosát. 4. Ennek dacára joggal veték ítéletüket kath. álláspontrol, mert elveik aláássák a kath. egyház alapját, a tekintély elvét, a kijelentésnek és egyháznak fogalmát. A pápa encyklikájában arra kényszeríti az őszinte és konzekvens modernistákat, hogy a jelenlegi kath. egyházzal szembeni elfogultságukat beismerjék . . .” A modernizmus tehát a liberális protestantizmus átplántálása kath. térre. A modernisták tanítómesterei a prot. kritikusok. A legújabb időkig kárörömmel nézett a pápás egyház a protestánsokra, mint akik csak a kritikában hősök és csupa negációval önönmaguk teszik főnkre egyházukat. Kétségkívül azt hitték a pápisták, hogy ez a veszedelem sohasem fog átesapni a kath. térre. Hogy ez megtörtént, többé nem tagadhatják, sőt a védekezés, a modernizmus ellen való harc elkeseredetten folyik az egész kath. táborban. Hogy erről némi fogalmat szerezzünk, halljuk mit mond Esser, bonn-i kath. tanár a modernizmusról: „A kereszténység Istentől kijelentett vallás-e vagy sem? az evangéliomi történet való történet-e vagy sem? — ez itt a kérdés. A kereszténység, mint az emberiség vezére és világossága, a modern racionalisták zürzavarát és ködét imádatolja-e? A modernisták kölcsönt kértek a protestánsoktól; ezekkel állanak szellemi rokonságban. Similis simili gaudet. Nem akarják már a régi kereszténységet, hanem Kant, Hegel és mások foglalták el az apostolok helyét. De azért használják a régi terminológiát, csak más értelmet adnak a szavaknak. Shakespeare azt mondja, hogy: igen és nem egyszerre, nem jó theologia. Még beszélnek kijelentésről, személyes Istenről, Jézus Krisztus Istenségéről, de ha jobban szemügyre vesszük, — hát a régi dogmák kéz alatt eltűnnek, vagy jobban mondva: felszívódnak a személyes vallásos érzésbe. A kereszténység egész értéke az érzésben van; vallásos erő szállja meg az embert, belső misztikus tapasztalattal győződünk meg arról, hogy keresztények vagyunk. Mert élet a kereszténység és nem tan, ezzel eliminálják a hitbeli igazságokat. Mit kezdünk ezen finomodott, pozitív tartalom nélküli kereszténységgel? A régi sovány racionalizmus hektikus alakja ez, amelyre új köntöst adtak; csak e világból való vallás ez, amely e szót: „vallás” csak dekorációképpen használja, és existenciájának ürességét önesinálta érzés-és képzeletszülte hiú képekkel tölti ki. Tökéletes teljes szubjektivizmus ez, az emberi Énnel önmagából hozta elő a kereszténységet. Minden természetfölöttit eliminálnak, minden isteni ténykedést tagadnak. A Krisztus képéről letörlik az isteni fenséges vonásokat és a történeti Jézusnak a saját belsejüknél alakítják. A Krisztus öntudatát ők alakítják, tisztítják. A vádlottak padján ülnek az Úrnak apostolai, elsőnek Pál apostol, és a kritikusok a légrosszakaróbb államfiskális szerepében ítéleznek felettük. A vád tar-

talma: hogy hamisítók és a kereszténység megrontói... Mindezekből világos, hogy a kath. mode-nisták nem hiába jártak iskolába a szabadelvű protestáns tudósoknál." — Ma nekem, holnap neked — jut ki a veszedelemből. Azért az okos — a más kárán tanul jó előre.

— **A missziói érdeklődés felköltése Angliában és Amerikában.** A németországi missziói társaságok évről évre szaporodó deficittel dolgoznak. Nagy feladatok a misszió terén és csekély erők a hazai egyházakban! Amerikában és Angliában nagyobb erők mutatkoznak. A kutató elme észreveszi, hogy a nagyobb erők részben a gondosabb organizációnak köszönhetőek. Az ott keletkezett missziói társaságok csakhamar segítőegyleteket kaptak és pedig egymásután ötöt: a nőegyleteket, az orvosi missziót, a diákegyleteket, az ifjusági egyleket és végül a laikusok (világiak) missziói egyletét. Ez az utolsó két évvel ezelőtt keletkezett és máris hatalmas erőt fejt ki a gazdagok áldozatkészsége folytán. A misszió gondolata tehát először a nők világát, azután a humánitás embereit, azután a diákvilágot, azután az ifjúságot, a tanulók világát és legvégül a gazdagokat hódította meg. Ha így az egész *társadalom* missziót üz, elgondolható, hogy sem pénzben, sem misszionáriusokban nincsen hiány. Ismeretes dolog, hogy a gyermekvilág régóta hoz óriási áldozatokat a misszió számára. — Bámulatos, hogy a missziói mozgalom mint a tenger hulláma hatolt előre és mind szélesebb és szélesebb területeket foglalt el. És bámulatos az is, hogy mindegyik területen sajátos, megfelelő organizációval igyekeznek a missziói ismeretet terjeszteni és így növelni a misszió munkás, tetterős szeretetét. Így midőn a tanulók között megkezdették a munkát, 1895/6. telén 70 fiatal embert előkészítettek ezen speciális munkára. Ezek a következő nyáron 517 gyűlésben 35,000 tanuló előtt beszéltek. Ezen tanulók nemsokára számtalan missziói „fűzérkét“ alakítottak, amelyekben egy-egy nagyobb missziói területet 8—10 órában tanulmányoztak át olyan formán, hogy a Szentírás olvasása után egy negyedóráig térképet és más szemléltető tárgyat néznek, azután 5 pernyi referátumot tart az egyik résztvevő és 5 pernyi korreferátumot egy másik résztvevő, mire az előadottak megbeszélése és közös ima következik. 1906-ban körülbelül 10,000 ilyen fűzérke tartatott. Minden fűzérkének vezetője külön kiképzést nyer. Hogy ennyi igyekezetnek eredménye is van, az természetes.

— **A Lipcsei Misszió múlt évi bevételéhez az egyes országokból márkákban a következő összegek folytak be:** Szászország 208,272, Bajorország 121,385, Hannover 52,590, Mecklenburg-Schwerin 32,268, Oroszország és pd. a szentpétervári konziszt. kerület 21,410, Kurland 9647, Esztland 8774, Lengyel királyság 5515, Kaukazusi terület 1738, Poroszország 18,054, Hessen-Nassau 13,617, Braunschweig 11,610, Thüringen 9387, Elzász-Lotharingia 6625, Szász-Altenburg 6595, Reusz id. ág. 6156, Lauenburg hercegség 4993, Mecklenburg-Strelitz 4267, Hessen nagyhercegség 4198, Reusz ifj. ág 4182, Hamburg 3945, Oldenburg 3235, Amerika 2771, Ausztria 2118, Magyarország 2029, Württemberg 1715, Dánia 1491, Schaumburg-Lippe 1258, Baden 1275, Ausztrália 968, Franciaország 898, Waldeck 515, Svájc 512, Nagybritannia 431, Schleswig-Holstein 175, Románia 120, Anhalt 107, Lübeck 102, Svédország 100, Ázsia 30, Lippe Detmold 4.

A nyelvek lelke még mindig különbnél különb gyümölcsöket terem. Nem régen több ilyen nyelvtudós Chinába, Japánba, Indiába utazott, hogy ott a misszió szolgálatába lépjen. Ők úgy „éreztek“, hogy az ottani népek nyelvét beszélik. Férfiak és nők, sőt egy 14 éves leányzó is jelentkezett abban a tudatban, hogy talán egy tucat vagy több nyelvet is beszél. Amint odaérték az idegen országokba, hát senki sem értette nyelvüket. Hogy ők

megtanulják az idegen nyelveket rendszeren, keservesen — arra nem vállalkoztak, így elhagyatva nagy nyomoruságra jutottak. S ami a legszomorúbb, a nagy lehangoaltságból teljes kétségbeesés és a keresztény igazság teljes tagadása lett. — Csak nagyot, rendkívül akar a mai „eleven“ kereszténység és alighanem mindig úgy jár, mint amaz őszinte keresztény, aki szintén nagyot akart cselekedni és várta, leste az alkalmat, amely mindig késett. Aztán álmódott egyszer: ő meghalt, az angyalok vitték s egy nagy templom lépcsőinél letették; bámulja a csodaalkotmányt minden oldalról s egyszerre látja, hogy egy kis rés van a falban, egy kő hiányzik. Kérdésére egy angyal így felelt: ezt a követ berakni lett volna a te munkád, de te nagyot akartál s nem tetted meg kötelességedet. Így hát nincs részed abban, amit mások cselekedtek az Úrért.

Persely.

1908 június 21-től július 20-ig a következő adományokat vettük:

1. **A Lipcsei Misszió részére:** Jánosy Lajos esperes Komárom 1 K, a vasi közép egyházmegye pénztárától Kapi Gyula lelkész által 31 K 89 f (és pedig: Nemesesó 3·21 K, Battyánd 10·— K. Tótkeresztur 10·— K, Körmend 4·— K, Répcelak 2·68 K, Meszlen 2·— K), *összesen 32 K 89 f.* Eddigi főösszeg 252 K 06 f.

2. **A reformáció 400 éves jubileumának belmissziói emlékalapja javára:** Jánosy Lajos esperes Komárom 1 K. — Eddigi főösszeg 103 K 98 f.

A nemesszívű adakozóknak hálás köszönetet mondva, lapunk perselyét továbbra is olvasóink s barátaink áldozatkészségébe ajánljuk. Szerkesztőség.

Angster József és Fia

Magyarország legnagyobb orgonáinak építői

Orgona- és harmonium-gyár Pécs.

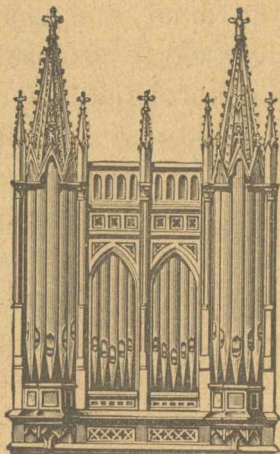
Három arany, egy állami ezüst és egy nagy milleniumi éremmel kitüntetve.

Ajánljuk kitünő hangú és erős szerkezetű légniyomatu (pneumatikai) orgonáinkat, jutányos árak mellett, művészi kivitelben.

Raktáron kitünő hangú harmóniumok minden nagyságban. Mindennemű javításokat, hangolásokat és átépítéseket olcsón elvállalunk.

Árjegyzéket kívánatra ingyen küldünk.

A pécsi országos kiállításon legmagasabb díjjal: „állami aranyéremmel“ kitüntetve.

KIRNER-LAUFER
BPEST

Légniyomatu és electromos szerkezetek.

Electromos fújtató berendezések.